



Sametingsmelding om høgere utdanning og forskning – revisjon 2022 av melding fra 2016



SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Postboks 3
9735 Kárášjohka
Telefon +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2022

Innholdsfortegnelse

1.	INNLEDNING.....	4
1.1	Om revisjonen av sametingsmeldingen av 2016	4
1.2	Innspill til revisjonen	4
1.3	Overordnet mål for Sametingets utdannings- og forskningspolitikk	4
1.4	Noen sentrale utviklingstrekk.....	4
1.5	Om innsatsområdene	7
2.	INNSATSOMRÅDE – HØYERE UTDANNING.....	8
2.1	Nåsituasjon	8
2.2	Utfordringer	9
2.3	Mål	11
2.4	Strategier	11
3.	INNSATSOMRÅDE – FORSKNING.....	11
3.1	Nåsituasjon	12
3.2	Utfordringer	13
3.3	Mål	14
3.4	Strategier	14
4.	INNSATSOMRÅDE – REKRUTTERING.....	14
4.1	Nåsituasjon	14
4.2	Utfordringer	16
4.3	Mål	16
4.4	Strategier	16
KILDER:	18	

1. Innledning

Sametingets plenum behandlet gjeldende sametingsmelding om høyere utdanning og forskning, 3. mars 2016. Meldingen har siden den ble vedtatt, vært grunnlaget for Sametingets arbeid innenfor sektoren høyere utdanning og forskning.

1.1 Om revisjonen av sametingsmeldingen av 2016

Revisjonens utgangspunkt er den kompetansemangelen det samiske samfunnet opplever i dag.

Revisjonen av *Sametingsmelding om høyere utdanning og forskning - 2016*, er en revisjon av innsatsområder med beskrivelse av Sametingets oppfatning av nåsituasjonen og dagens utfordringer. I tillegg er mål og strategier formulert for hvert av innsatsområdene på bakgrunn av nåsituasjon og utfordringer. Dette betyr at meldingen av 2016 forblir uendret, og at den reviderte meldingen må ses i lys av denne

1.2 Innspill til revisjonen

Sametinget har gått bredt ut til aktuelle aktører og bedt om innspill til revisjon av meldingen av 2016. Det er mottatt 21 skriftlige innspill som har vært svært nyttige i revisjonsarbeidet.

I tillegg er dialogen med regjering og utdannings- og forskningssektoren samt ulike samfunnsaktører, en del av grunnlaget for revisjonsarbeidet

1.3 Overordnet mål for Sametingets utdannings- og forskningspolitikk

Hovedmålet videreføres slik det framkommer i meldingens kap. 1.2, om mål for Sametingets utdannings- og forskningspolitikk. Kapittel 1.2 gjengis her i sin helhet:

Et samfunn som legger til rette for å ivareta, utvikle og bruke kunnskap er godt rustet til fornying og håndtering av ulike utfordringer. Kunnskapsproduksjonen er en innvevd del av samfunnet og samfunnsutviklingen.

Høyere utdanning og forskning omfatter alle samfunnsområder og er en del av et hvert menneskes liv. Sektoren bidrar til samfunnsmessig integrasjon, utvikling, alminnelig opplysning og offentlig meningsdannelse.

Ut fra denne erkjennelsen vil Sametingets overordnede politiske mål for samisk høyere utdanning og forskning, være at sektoren bidrar til nødvendig kapasitet og kompetanse for den utviklingen Sametinget ønsker for det samiske samfunnet.

Overordnet mål for Sametingets høyere utdannings- og forskningspolitikk:

Høyere utdanning og forskning bidrar med kunnskap og menneskelige ressurser for økonomisk, kulturell og sosial utvikling i det samiske samfunnet.

1.4 Noen sentrale utviklingstrekk

Konsultasjoner

Avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget, ble i 2005 inngått av daværende sametingspresident og kommunal- og regionalminister. Siden prosedyrene ble fastsatt i kongelig resolusjon den 1. juli 2005, har de vært gjeldende for hele statsforvaltningen.

I juni 2021 ble det i Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold, tilføyd et eget kapittel om konsultasjoner; kapittel 4. § 4-1 omtaler saker som er gjenstand for konsultasjoner, mens § 4-3 omhandler plikten til å konsultere. Lovgivning, forskrifter og beslutninger eller tiltak som vil kunne

påvirke samiske interesser direkte er saker som faller inn under loven. Plikten til å konsultere gjelder for regjeringen, departementer, direktorater og andre underliggende virksomheter, samt statsforetak og private rettssubjekter når de utøver myndighet på vegne av staten. Dette betyr at plikten til å konsultere Sametinget også omfatter aktører innen sektor for høyere utdanning og forskning.

Sannhets- og forsoningskommisjonen

Stortinget vedtok i 2018 å opprette en kommisjon som skal granske fornorskningsspolitikk og urett begått overfor samer, kvener og norskfinner.

Sametingets plenum ga innspill til mandatet for kommisjonen i sak 020/18, og understreket her at vedtaket om å opprette kommisjonen er en offentlig erkjennelse om at det fortsatt er nødvendig med tiltak for å bøte på konsekvensene av den statlige assimileringspolitikken. Sametinget fremhevet videre at myndighetene må erkjenne at tidligere assimileringspolitikk eksisterer i dagens samfunnsstrukturer, og uttaler blant annet:

Sametinget konstaterer at dette er tilfellet blant annet i spørsmål om barnehage tilbud, skole- og læremiddeltilbud, helse-, sosial- og barnevernssaker, kulturinstitusjoner, samiske næringer, språk og natur- og ressursforvaltning. Disse strukturene kan anses som diskriminerende og undertrykkende i sin konsekvens, selv om de nødvendigvis ikke er det i sin intensjon.

Kommisjonens mandat beskrives i tre oppdrag, historisk kartlegging som beskriver norske myndigheters politikk og virksomhet overfor samer og kvener/norskfinner lokalt, regionalt og nasjonalt; virkningene av fornorskningsspolitikk – hvordan er påvirkningen av majoritetsbefolkningens syn på samer og kvener/norskfinner, og betydningen av fornorskninga frem til i dag; foreslå tiltak som bidrar til videre forsoning.

Kommisjonen skal legge fram sin rapport for Stortingets presidentskap innen 1. juni 2023.

FNs bærekraftsmål

Høsten 2015 vedtok FN sine 17 bærekraftsmål frem mot 2030. Bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. For Sametinget er en bærekraftig utvikling av det samiske samfunnet en grunnpilar. Flere av bærekraftsmålene er særlig viktig sett i sammenheng med Sametingets politikkutvikling på områder som klima og areal- og miljøvern, utdanning og livslang læring for alle, helse og livskvalitet, likestilling og rettsvern.

I Meld. St. 37 (2020-2021) Samisk språk, kultur og samfunnsliv. Næringsgrunnlag for levende samiske lokalsamfunn, kap. 1.1.5, omtales en rapport (Aall, C. m. fl. (2019)), som viser at en i tradisjonelle samiske naturbaserte næringsaktiviteter, opplever endret grunnlag for virksomheten på grunn av klimaendringer. Klimaendringene skjer med andre ord nå, og påvirker og truer det materielle grunnlaget for samisk kultur. Det samiske samfunnet og Sametinget, er derfor avhengig av kunnskap og kompetanse som kan bidra til en bærekraftig utvikling, ikke minst når det gjelder ressurs- og arealforvaltning, og konsekvensene av klimaendringene.

Kunnskap og kompetanse om samisk språk, kultur og samfunnsliv, og om samenes rettigheter som urfolk, må bli en del av allmennkunnskapen i Norge. Dette er et ansvar som påligger alle utdannings- og forskningsmiljøer i oppfyllelsen av FNs bærekraftsmål.

Styring av statlige universiteter og høyskoler

I Melding til Stortinget 19 (2020–2021) Styring av statlige universiteter og høyskoler, legger Regjeringen fram sin styringspolitikk for de statlige universitetene og høyskolene. Her slår

regjeringen fast at samfunnsutviklingen i hele landet er avhengig av at sektoren driver god og samfunnsrelevant forskning og høyere utdanning. For å få dette til legger regjeringen vekt på at politikken skal sørge for at styringen er målrettet og basert på dialog.

Etter Sametingets innspill ble tekst om Sametinget og Sámi allaskuvla inkludert i kap. 2.5. Denne teksten gjengis her i sin helhet:

Sametinget har etter folkeretten en særskilt stilling når det gjelder implementeringen av samisk selvbestemmelsesrett. Urfolks rett til selvbestemmelse følger av FNs internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 1 og FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 3, hvor det slås fast at urfolk har rett til selvbestemmelse, og at de i kraft av denne fritt bestemmer sin politiske stilling og fritt fremmer sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling.

Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som kan påvirke dem, jf. prosedyrene for konsultasjoner med Sametinget, fastsatt ved kongelig resolusjon 28. juni 2005. Denne retten er nedfelt i ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Her slås det fast at konsultasjonene skal foregå med god vilje og med mål om å oppnå enighet. Det betyr at Sametinget må få informasjon om relevante saker så tidlig som mulig, og i alle faser av saksbehandlingen. Sametinget må gjennom konsultasjoner involveres i styringen av universitets- og høyskolesektoren for å utforme og sikre rammene for institusjoner som har som samfunnsoppdrag å levere utdanning og forskning av høy kvalitet til det samiske samfunnet

Spørsmålet om Sametingets rolle i styringen av Samisk høgskole og andre institusjoner med samisk utdanning og forskning i sin portefølje, har som følge av det ovennevnte også en menneskerettslig og folkerettslig dimensjon. Sametingets myndighet innenfor høyere utdanning og forskning har og vil ha betydning for hvordan sektoren ivaretar det samiske samfunnets behov for kunnskapsutvikling. Det inkluderer også å være en del av dialogen om kompetanse- og kunnskapsbehov i det samiske samfunnet, både med Kunnskapsdepartementet og relevante institusjoner i sektoren. Som følge av dette utnevner også Sametinget to av fire eksterne styremedlemmer ved Samisk høgskole. Samisk høgskole har også et særskilt ansvar for forskning og utdanning for, om og med Sápmi og urfolksverdenen forøvrig. Deler av forskningen ved Samisk høgskole er derfor finansiert av Nordisk ministerråd.

Sametinget har forventninger om at stortingsmeldingen følges opp av regjeringen, blant annet med mål om at Sametinget får myndighet til å oppnevne eksterne styremedlemmer for Nord universitet og UiT Norges arktiske universitet. Dersom Sámi allaskuvla velger å gå over til ansatt rektor og ekstern styreleder, forventes det at myndigheten til å oppnevne styreleder tillegges Sametinget, jf. vedtak i Sametingets plenum i sak 63/20.

For å sikre utdanning og forskning av høy kvalitet må Sametinget sikres tidlig involvering og konsultasjoner om styringen av universitets- og høyskolesektoren.

Demografi

Utfordringer knyttet til den demografiske utviklingen i samiske områder er tilnærmet lik utviklingen ellers i distrikt Norge.

I Telemarksforsknings regionale analyse for samisk område 2021; sies blant annet følgende om utviklingen:

Samisk område har hatt nedgang i folketallet de siste ti årene. ... Nedgangen skyldes dels at Samisk område har et fødselsunderskudd og dels at det har vært netto utflytting fra regionen i de siste årene. Nettoutflyttingen har blitt negativt påvirket av at arbeidsplassutviklingen i Samisk område har vært svakere enn ellers i landet. Samisk område har tidligere hatt bedre flyttetall enn forventet og dermed holdt godt på innbyggerne. De tre siste årene har imidlertid flyttetallene blitt mer negative enn

forventet. I 2020 ble det en ganske sterk befolkningsnedgang og fortsatt sterkere netto utflytting enn forventet.

Folketallet i Samisk område vil sannsynligvis fortsette å synke de neste årene. SSBs framskrivning, hovedalternativet, har en utvikling med stabilt folketall, men vi mener dette er for optimistisk og at det i stedet kommer til å bli nedgang. Samisk område kan redusere befolkningsnedgangen vesentlig dersom de lykkes med å skape høy attraktivitet for næringsliv og bosetting. Etter at vi har oppdatert scenariene med den faktiske utviklingen i 2020 er forventningene til framtidig befolkningsutvikling ikke endret vesentlig. Befolkningsutviklingen i de tre første kvartalene av 2021 har vært negativ med større nedgang enn forventet. Det vil svekke framtidsutsiktene for Samisk område.

Samarbeid

Det samiske samfunnet er inne i en kompetansekrise, der mangelen på fagfolk med samisk språk- og kulturkompetanse viser seg innenfor alle samfunnsområder. Sametinget ser at denne kompetansekrisen kun kan løses gjennom samarbeid med og mellom aktører innen utdanning og forskning. De tre nordligste UH-institusjonene, Sámi allaskuvla, UiT Norges arktiske universitet og Nord universitet, har samarbeidet på flere områder, noe som har gitt gode resultater. Eksempler på dette er samarbeidet i Universitets- og høyskolerådet, UHR-samisk; samisk sykepleierutdanning som er igangsatt gjennom et samarbeid mellom Sámi allaskuvla og UiT Norges arktiske universitet; samarbeidsavtalen som er inngått mellom Sámi allaskuvla og Nord universitet; det årlige felles dialogmøte mellom Sametinget, Sámi allaskuvla, UiT Norges arktiske universitet og Nord universitet – første gang avholdt høsthalvåret 2021.

Det er avgjørende at også universiteter og høyskoler i resten av landet tar sitt samfunnsoppdrag på alvor og tilrettelegger for ulike utdanningstilbud og prioriterer forskning med mål om flere fagfolk med samisk språk- og kulturkompetanse.

1.5 Om innsatsområdene

Sametingsmeldingen av 2016 omtaler innsatsområder som politikkområder med utfordringer, mål og strategier. Det er fem ulike politikkområder: myndighet, ansvar og roller; utdannings- og forskningsbehov; rekruttering til samisk høyere utdanning og forskning; forskningstradisjon og etikk; implementering av samisk perspektiv i høyere utdanning og forskning.

Målene innenfor politikkområdene er oppnådd i ulik grad. En gjennomgang og vurdering av målene viser blant annet at følgende er oppnådd:

- Det gjennomføres konsultasjoner med Kunnskapsdepartementet og Norges forskningsråd om ulike styringsdokumenter og oppnevninger
- Sametinget har i perioden styrket dialogen med aktører innen sektoren
- Følgende samiske utdanninger og utdanninger med særlig samisk innhold er opprettet:
 - samisk sykepleierutdanning - Sámi allaskuvla/UiT Norges arktiske universitet
 - samisk grunnskolelærerutdanninger lule- og sørsamisk - Nord universitet
 - grunnskolelærerutdanning som gir undervisningskompetanse i samisk som andrespråk – UiT Norges arktiske universitet
 - arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning med samisk profil – Nord universitet
- Det er gjennomført en rekke konsultasjoner med Kunnskapsdepartementet om samisk innhold i felles forskrift om rammeplan for helse- og sosialutdanninger, og om forskrifter om nasjonale retningslinjer for grunn-, master- og videreutdanninger innen helse- og sosialfag
- Det er gjennomført konsultasjoner om forskrifter om rammeplaner for ulike lærerutdanninger

- Etiske retningslinjer for samisk helseforskning er vedtatt, og en sakkyndig etisk komite er oppnevnt for å vurdere kollektivt samisk samtykke til prosjekter innen helseforskning
- Det er utarbeidet rekrutteringsstrategier for det samiske samfunnet

I arbeidet med oppfølgingen av meldingen av 2016, er det prioritert tre innsatsområder: høyere utdanning, forskning og rekruttering. Dette er gjort fordi meldingens politikkområder, med unntak av myndighet, ansvar og roller, omfattes av de tre valgte innsatsområdene. Når det gjelder myndighet, ansvar og roller, vises det til kap. 3.1 i meldingen av 2016, og til kap. 4 om konsultasjoner i Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold.

2. Innsatsområde – høyere utdanning

Høyere utdanning omfatter både samisk høyere utdanning og ordinær nasjonal høyere utdanning. I 2016-meldingen er samisk høyere utdanning definert slik: Alle kurs og studieprogrammer som er relaterte til samisk språk, kultur og næringer, samfunnsforhold eller lignende, og som gir studiepoeng innenfor høyere utdanning; all studiepoenggivende utdanning i samiske språk og/eller kurs med samisk som undervisningsspråk (Butenschønvalgets definisjon 2012).

2.1 Nåsituasjon

Den samiske befolkningen i Norge har uavhengig av hvilken av landets kommuner de bor i, rett til likeverdig tjenesteyting på linje med resten av befolkningen. Denne retten er på langt nær oppfylt. Forvaltningsområdet for samisk språk består av 13 kommuner fra Røros i sør til Nesseby i nordøst, med totalt 32 250 innbyggere (ssb.no 2022). Innbyggerne i disse kommunene har utvidete rettigheter når det gjelder samisk språk, og mange av dem har samisk som førstespråk. Men også disse kommunene sliter med å oppfylle retten til et samiskspråklig tjenestetilbud fra vugge til grav. Det finnes med andre ord ikke tilstrekkelig mange fagfolk med samisk språk- og kulturkompetanse til å fylle funksjonene der slik kompetanse er nødvendig. En rapport fra NORCE (2022) viser at det er kritisk mangel på samisk språkkompetanse i forvaltningskommunene, med unntak av i områder der samisk språk står sterkt og brukes som hverdagspråk av innbyggerne. Det er spesielt utfordrende å beholde kompetanse i skoleverket og helsesektoren.

Dagens tilbud innen samiske profesjonsutdanninger er barnehage- og grunnskolelærerutdanninger og sykepleierutdanning. Samisk barnehagelærerutdanning tilbys kun på nordsamisk, samisk grunnskolelærerutdanning 1-7 på sør-, lule- og nordsamisk, og samisk grunnskolelærerutdanning 5-10 kun på nordsamisk. Samisk sykepleierutdanning gis på nordsamisk. Dette er utdanninger som har egne forskrifter om utdanningens innhold som er tilpasset en samisk kontekst. I tillegg til samiske profesjonsutdanninger er det opprettet utdanningstilbud der ordinære barnehage- og grunnskolelærerutdanninger, har et samisk språk og/eller kulturinnhold (se punkt 1.5).

For Sametinget er det viktig at det tilbys samisk høyere utdanning innenfor flere fagfelt, særlig viktig er samiske profesjonsutdanninger og utdanning i samiske språk fra begynneropplæring til master- og doktorgradsnivå.

I tillegg er det vesentlig at det tilbys etter- og videreutdanning i samisk barnehage- og opplæringssektor. Det er opprettet et nasjonalt program for kompetanseutvikling i barnehage, skole og fag- og yrkesopplæring. Sametinget har erfart at dette programmet ikke er tilpasset den samiske opplæringssektoren. Svakheten med programmet er særlig knyttet til organiseringen av kompetansehevingstilbudene der regiontilknytning fører til at samiske ansatte utenfor visse regioner

ikke får ta del i kompetanseutviklingstilbud tilpasset samiske barnehager og skoler, og barnehager og skoler med samiske barn.

Den generelle mangelen på kunnskap i det norske samfunnet om samene som urfolk og om samiske samfunnsforhold, fører fortsatt til at samer utsettes for diskriminering og rasisme. Den samme kunnskapsmangelen gjør at det også i dag utdannes kandidater uten grunnleggende kunnskap om samene som urfolk, og de rettigheter denne statusen innebærer.

Mangelen på kunnskap er prekær i kommuner og fylkeskommuner, og i statsforvaltningen. Kunnskapsmangelen fører til at politiske beslutninger fattes på sviktende grunnlag, og at kvaliteten på tjenester ikke er tilfredsstillende. På tross av at kunnskapsmangelen er godt kjent på alle nivå, finnes det i dag ikke et tilstrekkelig etter- og videreutdanningstilbud i samiske språk og i samisk kulturkunnskap som kan bøte på denne kunnskapsmangelen.

Innspillsrunden viser et stort spenn i ønsker om utdanningstilbud, blant annet: læremiddelpedagogikk; nettpedagogikk; fjernundervisningspedagogikk; samisk tradisjonell kunnskap; tolkeutdanning; utdanningsprogram for samisk kunst; internasjonale business studier innen film, media og design; arkeologi; nordisk samisk utdanning i arkiv og dokumentasjon med internasjonalt urfolksperspektiv. Dette gir et bilde av at det generelt etterspørres studier som er i henhold til Butenschønvalgets ovenfornevnte definisjon av samiske utdanninger.

I dag er det i hovedsak institusjonene i Nord-Norge, Sámi allaskuvla, UiT Norges arktiske universitet og Nord universitet, som gir samiske utdanningstilbud. For Sametinget er det et mål at det skal gis utdanningstilbud over hele landet i samiske språk og i samisk kulturkunnskap. Gjennom samarbeid med institusjonene i nord, må derfor flere utdanningsinstitusjoner utenfor Nord-Norge også engasjere seg i og forpliktes til å bistå i kompetanseoppbyggingen.

2.2 utfordringer

Det utdannes for få fagfolk med samisk språk og kulturkompetanse. Én åpenbar årsak til dette er at det er svært utfordrende å rekruttere studenter til samiske utdanninger – dette behandles nærmere i kap. 4 Innsatsområde rekruttering.

En annen årsak til mangelen på fagfolk med samisk språk og kulturkompetanse, er at få utdanningsinstitusjoner tilbyr studier som utdanner til dette formålet. Det er altfor få utdanningsinstitusjoner som tar sitt samfunnsansvar på alvor når det gjelder å løfte sine kandidaters kompetanse om samiske språk og om samiske samfunnsforhold. Sametinget er klar over at det også for universiteter og høyskoler er utfordrende å rekruttere personale med kompetanse i samisk språk- og kultur.

Mangelen på kompetanse i samisk språk og kultur vil få store konsekvenser for tjenesteytingen til den samiske befolkningen, og ikke minst for de samiske språkene. Den demografiske utviklingen viser at vi ikke lenger kan basere oss på at områdene der samisk språk står sterkt i dag, skal forsyne hele landet med etterspurt kompetanse. Fraflyttingen er for stor, og fødselstallene for lave – et krafttak må til for at både samer og befolkningen forøvrig, får opplæring og utdanning i samiske språk og om samisk kultur. For å få gjennomført dette krafttaket må det gjennomføres en nasjonal satsing på linje med tidligere nasjonale satsinger innenfor fagområder der det er/har vært kompetansemangel. Dette er i samsvar med nåværende regjeringens politiske plattform, Hurdalsplattformen, som blant annet sier følgende:

Gjennomføre et krafttak for samiske språk og et nasjonalt samisk kulturløft.

For å kunne tilby utdanning i samiske språk med ulike begynnernivå, må det finnes fleksible tilbud som interesserte kan benytte, uavhengig av bosted og livssituasjon. Det samme gjelder for tilbud innen samisk kulturkunnskap.

Regjeringen la i juni 2021, fram Strategi for desentralisert og fleksibel utdanning ved fagskoler, høyskoler og universiteter. I strategien pekes det på at kompetansebehovene i landet varierer, og at menneskene som trenger kompetanse har ulike behov. Fleksible utdanningstilbud omtales som nettbaserte tilbud som kan være heldigitale eller supplert med samlinger regionalt eller på campus, og desentraliserte tilbud med fysiske samlingssteder utenfor campus. Som et ledd i oppfølgingen av strategien har regjeringen opprettet tilskuddsordninger for å styrke tilgangen på fleksibel og desentralisert utdanning over hele landet. En av ordningene er for studie-/utdanningscentre som i denne sammenhengen defineres som lokale fysiske enheter som er møteplass utenfor universitetenes og høgskolenes studiesteder, og som legger til rette for utdanning og kompetanseutvikling som tar hensyn til de regionale behov som enkeltindivid, privat næringsliv og offentlig virksomhet har.

Som for regjeringen er det et mål for Sametinget at alle skal ha tilgang til utdanning, uavhengig av bosted og livssituasjon. Mange voksne som ønsker en grunnutdanning eller har behov for mer kompetanse, har begrensede muligheter til å studere heltid på campus, og mange som flytter for å ta høyere utdanning, flytter ikke tilbake. Tilgang til fleksible studietilbud er derfor avgjørende for å dekke lokale og regionale behov for kompetanse og arbeidskraft, og for bevaring og vitalisering av samiske språk.

Det er i dag 18 samiske språksentre fra Oslo i sør til Nesseby i nordøst. De samiske språksentrene er det samiske samfunnets utdanningscentre. I Sametingets språkstrategi - Giielelutnjeme - Giellalåptim – Giellalokten - Giellalokten, sies følgende om språksentrene:

De samiske språksentrene er viktige aktører i arbeidet med å styrke og utvikle samiske språk lokalt. Språksentrenes arbeid bidrar til synliggjøring av samiske språk, og er med på å skape samlingspunkter og arenaer for bruk av samiske språk. Samiske språksentre, i tillegg til barnehager og grunnskoler, har en sentral rolle i språkopplæringa lokalt. Språksentrene innehar viktig fagkompetanse og utgjør kjernen av samisk språkopplæring utenfor grunnskolen. Flere språksentre drar nytte av lokale språkbærere og overføring av tradisjonelle kunnskap utgjør en viktig del av språksentrenes tilbud.

Flere av språksentrene tilbyr, i samarbeid med Samisk Høgskole og Universitetet i Tromsø, studiepoenggivende kurs og studier i samiske språk. Sametinget mener det er et potensiale i å videreutvikle denne modellen som tilbyr høyere utdanning i samiske lokalsamfunn. Det er behov for å vurdere språksentrenes rolle i lys av Strategi for desentralisert og fleksibel utdanning.

Gjennom konsultasjoner mellom Sametinget og regjeringen, er det fastsatt samisk innhold i lærerutdanninger og helse- og sosialfagutdanninger. Det gjenstår en rekke utdanninger der fagplanene ikke har læringsmål hva angår urfolket i Norge. Det er et mål at alle utdanninger har et samisk innhold.

Mangelen på kunnskap om samiske samfunn og samene som urfolk, er utfordrende for institusjonene som utdanner etter rammeplaner og nasjonale retningslinjer med samisk innhold fastlagt i forskrift. Sametinget erfarer at det fortsatt er mangelfull institusjonalisering av implementeringen av det samiske innholdet i rammeplaner og nasjonale retningslinjer.

For å bistå institusjonene har UiT Norges arktiske universitet ved Senter for samiske studier, utviklet nettstedet Reaidu. Formålet med Reaidu er å være et verktøy i undervisningen av temaer om samisk historie, samfunn og kultur <https://result.uit.no/reaidu/>. I tillegg har UiT utarbeidet læringsressurs

om samenes status og rettigheter som urfolk, for helse- og sosialfagutdanningene <https://lovu.usn.no> .

Følgforskning for både barnehagelærer- og grunnskolelærerutdanningene, viser at institusjonene har utfordringer med hensyn til implementering av det samiske innholdet i utdanningene. I rapport nr. 3 fra Følgjegruppa for lærarutdanningsreforma, kap. 5.6, sies følgende om implementeringen av rammeplanens samiske innhold:

Likevel syner undersøkinga vår at det er rimeleg tilfeldig og personavhengig om faglærarane i dei ulike faga faktisk legg vekt på dette i undervisninga, og ikkje minst at ein del studentar seier at dei ikkje har vore innom temaet i det heile.

I rapporten for følgforskningen for barnehagelærerutdanningen foreslås det at det opprettes et kompetansesenter som kan bistå utdanningsinstitusjonene angående det samiske innholdet. Et slikt kompetansesenter er under planlegging ved Sámi allaskuvla. Utfordringen blir å skaffe finansiering til kompetansesenteret slik at dette kan opprettes så snart som mulig.

Utvikling av samiske studietilbud, samisk innhold i ordinære studietilbud og implementering av det samiske innholdet, møter flere hindringer. Hindringene ligger i lover og forskrifter, og i tilvante tenkemåter om og fraskrivelse av ansvar for forhold som har med samiske samfunnsforhold å gjøre. Eksempler er studietilsynsforskriften som hindrer samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og samiske språksentre, og implementering av samisk innhold i utdanninger som ikke institusjonaliseres, men fortsatt er personavhengig.

2.3 Mål

Tilbud innen høyere utdanning dekker kompetanse- og kunnskapsbehov i det samiske samfunnet, og dekker samtidig det allmenne kunnskapsbehovet i samfunnet forøvrig, om samisk språk, kultur og samfunnsliv.

2.4 Strategier

- Arbeide for at det tilbys fleksible utdanningstilbud i samiske språk på ulike begynnernivå over hele landet
- Arbeide for at samiske språksentre kan utvikles til også å inneha en rolle som utdanningssentre
- Arbeide for at det finnes utdanningstilbud i sør- og lulesamisk fra begynneropplæring til master- og doktorgradsnivå
- Arbeide for at det tilbys fleksible utdanningstilbud i samisk kulturkunnskap over hele landet
- Arbeide for at det opprettes et nasjonalt samisk program for kompetanseutvikling i barnehage, skole og fag- og yrkesopplæring
- Arbeide for at det tilbys flere samiske profesjonsutdanninger og andre samiske utdanningstilbud
- Arbeide for at det tilbys flere ordinære profesjonsutdanninger med samisk profil
- Arbeide for at samisk innhold fastsettes og implementeres i all ordinær høyere utdanning
- Arbeide for at et kompetansesenter for samisk innhold i høyere utdanning etableres på Sámi allaskuvla

3. Innsatsområde – forskning

Forskning omfatter både samisk forskning og forskning forøvrig. I 2016-meldingen er samisk forskning definert slik: samisk forskning er all forskning og FoU-virksomhet som faller inn under minst ett av disse punktene: forskning på samiske forhold og/eller forskning for samiske formål; all forskning som er gjennomført ved samiske institusjoner. (Butenschønvalgets definisjon 2012).

3.1 Nåsituasjon

Forskningsbasert kunnskap som grunnlag for politiske beslutninger er like viktig for samisk samfunnsutvikling som for norsk samfunnsutvikling. Kunnskapsbehovet er stort, men det er likevel viktig at det også innen samisk forskning gis plass til den frie forskningen. Når det er sagt, står det samiske samfunnet overfor store utfordringer som må prioriteres innenfor midlene som stilles til rådighet for forskning i Norge. Butenschønvalget sa dette i 2012:

I tillegg til etterspurte forskningsbehov og forskning som virkemiddel i samfunnsutviklingen, er det også viktig å understreke betydningen av at ulike forskningsmiljøer på et selvstendig faglig grunnlag får mulighet til å utvikle forskningsprosjekter og programmer innenfor det samiske og urfolksrelaterte forskningsfeltet.

Sametinget har gjennom innspillene og samfunnsdialogen, identifisert en rekke utfordringer og problemstillinger der forskning er nødvendig for å kunne ta begrunnede beslutninger for ønsket utvikling.

Bevaring og utvikling av samiske språk er et høyt prioritert område på Sametingets politiske agenda. Bevaring og utvikling av de samiske språkene krever innsats innen både lingvistisk og sosiolingvistisk forskning. Et eksempel er kompetansekrisen vi er inne i nå, med kritisk mangel på samiskspråklige både i privat og offentlig sektor. Det tvinger fram spørsmål om hvordan denne krisen kan løses - hvordan sikrer vi at foreldre velger samisk språk for sine barn, og hvordan skal vi få flere samiske språkbrukere som ikke har samisk som førstespråk.

Et annet forhold er den grønne koloniseringen som pågår nå, samtidig som klimaendringene truer samiske og andre urfolkssamfunn. Kunnskap om konsekvensene for våre samfunn på grunn av stadige tap av arealer og klimaendringer, er nødvendig for å kunne agere adekvat i den pressede situasjonen det samiske samfunnet i dag står i. I forskningen må samisk tradisjonell kunnskap og urfolkskunnskap implementeres, og bli en del av kunnskapsgrunnlaget for beslutninger.

Forskningsbehov det pekes på innenfor andre områder er blant annet: demografi; barnehage- og skoleforskning; frafall fra opplæring i samiske språk; samisk høyere utdanning; helseforskning; vold i nære relasjoner; samiske konserveringsmetoder av gjenstander; stedsnavn; tradisjonell samisk forvaltning; rovdyrforvaltning; samiske intellektuelle rettigheter; samisk kunst og duodji; overføring av tradisjonskunnskap; forskningsbehov som følger av sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid.

Norges forskningsråd forvalter på vegne av regjeringa 11,4 milliarder kroner i året i forskings- og innovasjonsprosjekter. Forskningsrådets 16 porteføljestyre, herunder porteføljestyre samisk, har ansvar for å prioritere midler og sikre effekt av forskningen. I 2021 bevilget porteføljestyre samisk 18,2 millioner til prosjekter. Dette utgjør ca. 0,13 prosent av forskningsrådets totale portefølje. Til sammenligning ville en økning fra 0,13 til 0,5 prosent, bety at den årlige bevilgningen til samisk forskning i Norges forskningsråd hadde økt til omtrent 70 millioner kroner. Norges forskningsråd har fram til 2022 i stor grad ivaretatt samiske forskningsbehov gjennom samisk forskningsprogram. For Sametinget er det viktig at porteføljepanene generelt både ivaretar samiske forskningsbehov og den samiske dimensjonen innenfor ordinær forskning. I henhold til Samelovens konsultasjonsregler er porteføljepanene gjenstand for konsultasjoner, og det er avholdt konsultasjoner om 5 av 16

porteføljeplaner. Det er enighet om at Sametinget skal involveres tidlig i kommende revisjonsprosesser.

Sámi allaskuvla (SA), UiT Norges arktiske universitet (UiT) og Nord universitet (NU), har eller planlegger sentre der samisk forskning er/skal være en sentral del av virksomheten. Sentrene som utgjør en stor del av dagens kapasitet innen samisk forskning er Sámi lohanguovddáš – Nasjonalt senter for samisk i opplæringa (SA); Senter for samiske studier (UiT); Senter for samisk helseforskning (UiT); Senter for samisk språkteknologi (UiT). I tillegg til disse sentrene planlegger Sámi allaskuvla et kompetansesenter for samisk innhold i profesjonsutdanninger, mens Nord universitets Senter for samisk og urfolksstudier, er i en etableringsfase. I tillegg til de samiske forskningsmiljøene i UH-sektoren, er for eksempel de samiske museene forskningsmiljøer med samisk forskerkompetanse. Disse forskningsmiljøene er ofte små og sårbare.

Sametingets plenum har i sak 23/19 vedtatt etiske retningslinjer for samisk helseforskning. Med retningslinjene ønsker Sametinget å sikre at samisk helseforskning er forankret i urfolks rett til selvbestemmelse, og tar hensyn til og respekterer mangfoldet og egenarten som preger den samiske kulturen og de samiske samfunn. I henhold til retningslinjene skal det ved samisk helseforskning foreligge et samisk kollektivt samtykke. Myndigheten til å gi et slikt samtykke er delegert av sametingsrådet til en sakkyndig komité.

Det er i 2022 ikke etablert etiske retningslinjer for annen forskning som involverer samer og samiske samfunn. Sámiráđđi, Samerådet, utarbeidet i 2021 drøftingsnotatet *Working towards ethical guidelines for research involving the Sámi*. Våren 2022 ble det gjennomført en innspillsrunde knyttet til dette notatet. Notatet viser til tidligere arbeid som er gjort vedrørende forskningsetikk både i Sápmi og andre urfolksområder i verden, og fremmer forslag til videre prosess for utvikling av felles forskningsetiske retningslinjer for Sápmi.

3.2 Utfordringer

Forskningen det samiske samfunnet etterspør er også viktig kunnskap for samfunnet ellers, og særlig for nasjonale og regionale myndigheter som daglig tar beslutninger som får konsekvenser for samiske samfunn.

Fra Sametingets ståsted er den største utfordringen innenfor samisk forskning manglende finansiering av samiske forskningsprosjekter. Den samiske porteføljen i Norges forskningsråd utgjør en forsvinnende liten del av forskningsrådets totale portefølje, og finansierer kun ett til to prosjekter årlig. Samtidig er det få samiske prosjekter som får finansiering innenfor andre porteføljer.

Gjennom senteroppbyggingen ved Sámi allaskuvla, UiT Norges arktiske universitet og Nord universitet har institusjonene vist vilje til å satse på oppbygging av samiske kompetansemiljø. Likevel er det en utfordring at kapasiteten fortsatt ikke er tilstrekkelig. Sametinget ser at institusjonene må planlegge for egen kompetanseutvikling for å øke aktiviteten innen samisk forskning og for å kunne tilby flere relevante utdanningstilbud. En mulighet for institusjonene til å samarbeide om å heve kvalitet og øke kapasitet innen feltet, er Norges forskningsråds forskningsskoleordning. Denne tilskuddsordningen er et supplement til institusjonenes egne doktorgradsprogrammer. Forskerskolene skal bidra til å styrke forskerutdanningen innenfor ulike fag gjennom forpliktende nettverkssamarbeid mellom institusjoner.

Også de samiske forskningsmiljøene utenfor UH-sektoren må styrkes slik at den samlede kompetansen og kapasiteten bedre kan bidra i kompetanseoppbyggingen i det samiske samfunnet. Som for UH-sektoren må Norges forskningsråd opprette en arena for samarbeid som legger til rette for kvalitetsheving og kapasitetsøkning.

Sametinget har erfart at det er utfordrende at forskning det samiske samfunnet har behov for i liten grad blir gjenstand for forskningsprosesser. Den frie forskningen er viktig, men samtidig må det settes av tilstrekkelig med midler slik at samiske forskningsbehov også kan prioriteres. Sametinget selv har svært liten økonomisk mulighet til å initiere forskningsprosjekter. Muligheten Sametinget har er å arbeide overfor aktører innen forskningssektoren, for å løfte frem samiske forskningsbehov.

Regjeringen har som mål at alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelige innen 2024 (regjeringen.no). Åpen tilgang til forskningsresultater gjør tilgangen til den nyeste kunnskapen enklere, og interesserte aktører kan ta den raskt i bruk. For at det skal bli enklere å finne forskningsresultater fra samisk forskning og annen forskning om samer og samiske samfunnsforhold, bør det etableres en egen portal for dette.

I meldingen av 2016 omtales forskningsetikk i kap. 3.4 Forskningstradisjon og etikk. Der sies blant annet følgende:

En betydelig del av den samiske befolkningen har et ambivalent forhold til forskning. Det kan være flere årsaker til dette. Det er sannsynlig at en hovedgrunn er de historiske erfaringene samer fikk med forskere i raseforskningens og fornorskningens tid.

Strategien i 2016 var å ferdigstille arbeidet med etiske regler for samisk helseforskning, og vurdere behovet for forskningsetiske regler for annen forskning. Etiske retningslinjer for samisk helseforskning er ferdigstilt og tatt i bruk. Sámiráđđis initiativ om felles forskningsetiske retningslinjer for forskning som involverer samer og samiske samfunn, fordrer nye strategiske vurderinger.

3.3 Mål

Forskningssektoren dekker de kunnskapsbehov det samiske samfunnet og samfunnet forøvrig har om samiske språk, samisk kultur og samfunnsliv.

3.4 Strategier

- Arbeide for at de økonomiske rammene for samisk forskning og samiskspråklig forskning, utvides
- Arbeide for at det opprettes en nasjonal samisk forskerskole og andre samarbeidsarenaer for samisk forskning
- Bidra til at samiske forskningsbehov formidles til aktuelle aktører innen forskningssektoren
- Arbeide for at det opprettes en portal for formidling av forskning som omhandler samer og samiske samfunn på de samiske språkene og engelsk oversettelse
- Arbeide for at det utvikles felles etiske retningslinjer som tar hensyn til blant annet urfolksmetodologi, for forskning som omhandler samer og samiske samfunn, i henhold til Sámeráđđi sitt initiativ.

4. Innsatsområde – rekruttering

Sametinget fikk i 2021 utarbeidet en helhetlig rekrutteringsstrategi for det samiske samfunnet, *Hvordan sikre flere samiskspråklige fagfolk der det er behov for dem? Sametingets rekrutteringsstrategier for det samiske samfunnet* (PWC rapport 2021).

4.1 Nåsituasjon

PWC sin rapport peker på at det er utfordrende å rekruttere samiskspråklige ansatte som behersker sør-, lule eller nordsamisk til privat og offentlig sektor. Dette er gjeldende for hele landet, og merkes spesielt innenfor opplæring og helse.

Nåtidsanalysen i rapporten viser blant annet følgende: fornorskningen har satt sine spor i samfunnet; mangelen på fagfolk har konsekvenser for kvalitet og tilbud; det er et svært krevende rekrutteringsløp.

Rekrutteringsgrunnlaget av samiskspråklige studenter fra grunn- og videregående opplæring, er meget begrenset. Statistisk sentralbyrås rapport 2022/5 Samisk statistikk 2022, viser følgende om antall elever som har samisk som første- eller andrespråk i grunn og videregående skole:

Samisk som 1. og 2. språk i grunnskolen (1. til 10. trinn), 1. oktober 2020, for hele landet:

	1. språk	2. språk
Nordsamisk	943	1365
Lulesamisk	33	80
Sørsamisk	35	66
Totalt	1011	1511

Samisk som 1. og 2. språk i fagkretsen i den videregående skolen (vg1, vg2 og vg3), skoleåret 2020/2021, for hele landet:

Førstespråk (nord-, lule- og sørsamisk): 202

Andrespråk (nord-, lule- og sørsamisk): 325

Dette er det totale antallet elever som har opplæring i samiske språk i grunn- og videregående opplæring skoleåret 20/21. Oversikten viser ikke hvor mange som er aktuelle som søkere til høyere utdanning våren 2021, men ved å dele det totale antallet elever på tre trinn i videregående opplæring blir stipulert antall elever i vg3 som følger: førstespråk 67, og andrespråk 108. Disse elevene velger blant mange studier og studiesteder som alle andre elever i Norge, og noen velger bort høyere utdanning.

Nåtidsanalysen sier at statens fornorskningsspolitikk har satt spor. Det bekrefter tallene i oversikten over – et av de tydeligste sporene er at tusenvis av samer har mistet sitt samiske språk. Språktapet forårsaker mangelen på fagfolk, som igjen har konsekvenser for tilgangen til samiskspråklige tilbud og kvaliteten på disse. Det massive språktapet som det samiske folket har gjennomgått, fører til et svært krevende rekrutteringsløp.

Utviklingsprogram for sør og lulesamiske språk er en oppfølging av Sametingets språkstrategi – Gieledutnjeme – Giellalåpptim – Giellalokten. Utviklingsplanene følger opp strategiens fokus på rekruttering og kompetanseheving for samiske språk.

Gjennom utviklingsstrategien arbeider Sametinget for en økning av antall språkbrukere, der målet er å fordoble antall sør- og lulesamiske språkbrukere innen 2040. For å nå dette målet vil det være viktig med helhetlige opplæringsløp i sør- og lulesamiske språk gjennom utviklingsprogrammer.

Utviklingsplanene tar i planleggingen av språkutviklingstiltak, utgangspunkt i språksituasjonen i det aktuelle språkområdet. Samarbeid med samiske språksentre, kommuner og fylkeskommuner er avgjørende for å kunne lykkes med utvikling av samisk språk lokalt. Utviklingsprogrammet vil peke på hvordan de språkarenaene som eksisterer i dag planmessig skal arbeide sammen. Programmet vil ta opp hvilken kunnskap og infrastruktur som trengs for å nå målet om fordobling av språkbrukere av sørsamisk og lulesamisk språk.

Virkemidler for rekruttering til høyere utdanning er blant annet økonomiske insitamenter som stipend, og opptaksregler. Sametinget besluttet i sak 030/21, prioriteringer av stipend for høyere utdanning i perioden 2022-2025 - dagens prioriteringer er lærerutdanninger. I tillegg yter Sametinget stipend til språkstudier i sør- og lulesamisk, og i nordsamisk for studenter fra markasamisk område. For at søknadsprosessen for studenter skal bli smidigere er det en fordel om de kun har en instans å forholde seg til. Sametinget ønsker derfor å vurdere å overføre forvaltningen av stipend til studenter i høyere utdanning, til Lånekassen som er et statlig forvaltningsorgan underlagt Kunnskapsdepartementet.

Sametinget er særlig opptatt av mangelen på barnehage- og grunnskolelærere, og mener at bedre lønnsforhold for disse yrkesgruppene vil det være et godt virkemiddel for rekruttering til ulike lærerutdanninger.

Forskriften om opptak til høyere utdanning fra 2007, er endret flere ganger og fremstår komplekst og fragmentert. Regjeringen har derfor satt ned et utvalg med tidsfrist til desember 2022, som skal vurdere nye regler for opptak til høyere utdanning. Sametinget vil blant annet at regelverket for opptak gir mulighet til kvoter for samiske studenter på utdanninger det samiske samfunnet etterspør, og gir poeng for samiskfaget på lik linje med realfag og fremmedspråk fra videregående opplæring. En eventuell ny forskrift vil være gjenstand for konsultasjoner.

Sametinget og regjeringen har blitt enige om at stortingsmeldingen om samisk språk, kultur og samfunnsliv i 2023, skal omhandle kompetansebehov og rekrutteringsutfordringer i det samiske samfunnet.

4.2 Utfordringer

Den største utfordringen med hensyn til rekruttering av samiske språkbrukere til høyere utdanning, er at rekrutteringsgrunnlaget er svært begrenset.

Antall samiske språkbrukere må økes.

Samisk og norsk er likeverdige språk i Norge, men i realiteten er det ingen likeverd fordi det utenfor samiske distrikt ikke legges til rette for at alle som ønsker det får opplæring i samiske språk. For å øke antall språkbrukere er vi avhengige av at andre enn samer tilegner seg samiske språk og kvalifiserer seg til høyere utdanning.

Det er nødvendig å inkludere andre grupper enn elever fra videregående opplæring med samisk i fagkretsen, inn i rekrutteringsgrunnlaget. Samiskspråklige voksne som ønsker høyere utdanning er en slik gruppe.

Det har hittil vært en utfordring at nasjonale myndigheter ikke viser vilje til å styrke opplæringstilbudene i samiske språk. Det må igangsettes en nasjonal satsing på begynneropplæring i samiske språk for samer som har mistet språket, og for andre nye språkbrukere.

4.3 Mål

Flere fagfolk med samisk språk- og kulturkompetanse

4.4 Strategier

- Bidra til at det opprettes fleksible samiske utdanningstilbud
- Arbeide for at det opprettes et nasjonalt program for begynneropplæring på ulike nivå i samiske språk innen høyere utdanning
- Arbeide for at samiskspråklige barnehage- og grunnskolelærere lønnes høyere
- Bidra med stipend til studenter som tar høyere utdanning i samiske språk

og innenfor prioriterte profesjonsutdanninger

- Arbeide for at det opprettes master- og doktorgradsstipend i samiske språk
- Vurdere om forvaltningen av Sametingets stipendordninger kan foretas av Lånekassa
- Arbeide for at regelverket for opptak til høyere utdanning ivaretar det samiske samfunnets kompetansebehov

Kilder:

Etiske retningslinjer for samisk helseforskning <https://sametinget.no/f/p1/iab4f8a7f-1c05-4f9f-a5e2-1d4f6196671d/etiske-retningslinjer-for-samisk-helseforskning-ny.pdf>

Følgegruppen for barnehagelærerutdanning, rapporter 2014-2017
<https://blu.hib.no/om/rapporter/index.html>

Følgegruppen for lærerutdanningsreformen, rapporter 2011-2015
<https://www.uis.no/nb/folgegruppen-laererutdanningsreformen/>

Gieielutnjeme – Giellalápmtim – Giellalokten Sametingets strategier for samiske språk
<https://sametinget.no/sprak/gieielutnjeme-giellalapptim-giellalokten-sametingets-strategier-for-samiske-sprak/>

Hvor går veien? Kartlegging av samisk språk og kultur i språkforvaltningskommunene (Rapport 11-2022, NORCE Helse og samfunn)
<https://www.regjeringen.no/contentassets/891dc9fb92364798997e9329a2f503b8/norce-helse-og-samfunn-rapport-11-2022.pdf>

Hvordan sikre flere samiskspråklige fagfolk der det er behov for dem? Sametingets rekrutteringsstrategier for det samiske samfunnet (PWC rapport 2021)
<https://innsyn.onacos.no/sametinget/postliste/norsk/wfdocument.ashx?journalpostid=2021014091&dokid=1027669&versjon=1&variant=A&>

Kevin Johansen, Studiepoengproduksjon i samiske språk, Samiske tall forteller 11, 2018
<https://samilogutmualit.no/nb/2018/studiepoengproduksjon-i-samiske-sprak>

Knut Vareide og Didrik Vareide 2022, Regional analyse, samisk område 2021,
<https://regionalanalyse.no/rapport/12009/0/1>

Kompetanseutvikling i barnehage, skole og fag- og yrkesopplæring <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/lokal-kompetanseutvikling/>

Langs lange spor - om samisk forskning og høyere utdanning (Butenschønvalget 2012)
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/forskning/rapporter/langs_lange_spor_.pdf

Meld. St. 19 (2020-2021) Styring av statlige universiteter og høyskoler
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20202021/id2839431/>

Meld. St. 21 (2020-21) Fullføringsreformen - med åpne dører til verden og fremtiden
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-21-20202021/id2840771/>

Meld. St. 37 (2020-2021) Samisk språk, kultur og samfunnsliv. Næringsgrunnlag for levende samiske lokalsamfunn <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-37-20202021/id2861398/>

NOU 2016: 18 Hjertespråket — Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-18/id2515222/>

Regjeringens strategi for desentralisert og fleksibel utdanning ved fagskoler, høyskoler og universiteter (juni 2021) <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/desentralisert-og-fleksibel-utdanning-ved-fagskoler-hoyskoler-og-universiteter/id2861368/>

Sametingsmelding om høyere utdanning og forskning 2016, <https://sametinget.no/f/p1/if9ba2d59-b847-431e-968c-777b0e428b34/sametingsmelding-om-hoyere-utdanning-og-forskning-norsk.pdf>

Sametingets plenumssak 020/18 Sametingets innspill til mandat for sannhets- og forsoningskommisjon

https://innsyn.onacos.no/sametinget/mote/norsk/wfdocument.ashx?journalpostid=2018013878&do_kid=801593&versjon=8&variant=A&

Sametingets plenumssak 23/19 Etske retningslinjer og kollektiv samtykke innenfor samisk helseforskning

https://innsyn.onacos.no/sametinget/mote/norsk/wfdocument.ashx?journalpostid=2019012947&do_kid=875235&versjon=5&variant=P&

Sametingets plenumssak 63/20 Sametingets myndighet innenfor høyere utdanning - NOU 2020:3 Ny lov om universiteter og høyskoler, og stortingsmelding om styringspolitikk for statlige universiteter og høyskoler

https://innsyn.onacos.no/sametinget/mote/norsk/wfdocument.ashx?journalpostid=2020022253&do_kid=970857&versjon=6&variant=A&

Statistisk sentralbyrå, Samisk statistikk 2022

https://www.ssb.no/befolkning/folketall/artikler/samisk-statistikk-2022/_attachment/inline/f875051e-8543-463f-bb4f-e58045a99dbb:1b198daa0fe0ec2b8700eb521ea17e420c14009e/RAPP2022-05_web.pdf

Working towards ethical guidelines for research involving the Sámi. A discussion paper on the work done so far and considerations on a proces to develop common sámi guidelines. Áslat Holmberg, Sámeráđđi 2021

[file:///C:/Users/hs/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/Content.Outlook/N7P4813D/1094441_1_A\(L\).pdf](file:///C:/Users/hs/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/Content.Outlook/N7P4813D/1094441_1_A(L).pdf)

Øystein A. Vangsnes, Den samiske lekkasjen i grunnskulen, Samiske tall forteller 14, 2021

<https://samilogutmuitalit.no/nb/2021/den-samiske-lekkasjen-i-grunnskulen-2021>